

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

¹ Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній роботі виявлено сучасні виклики стратегічного та екологічного управління на підприємствах України, що потребують уваги та вдосконалення. Визначено, що ефективність управління комерційною діяльністю суттєво залежить від врахування екологічної складової. Аргументовано необхідність покращення ролі держави в екологічному управлінні, зокрема через посилення правового та методичного забезпечення екологізації підприємництва.

Ключові слова: екологічний менеджмент, стратегічне управління, екологічна політика, екологічний паспорт, комерційна діяльність, міжнародний стандарт, екологічне маркування, екологічна сертифікація.

Abstract

This paper identifies the current challenges of strategic and environmental management at Ukrainian enterprises that require attention and improvement. It is determined that the effectiveness of commercial activity management significantly depends on the consideration of the environmental component. The author argues the need to improve the role of the State in environmental management, in particular by strengthening the legal and methodological support for the greening of entrepreneurship.

Keywords: environmental management, strategic management, environmental policy, environmental passport, commercial activity, international standard, environmental labeling, environmental certification.

Проблематика

В умовах війни та постпандемії COVID-19 актуальним є питання результативності та ефективності діяльності підприємств. Зокрема, у зв'язку із складною екологічною ситуацією в Україні та здійсненням змін у комерційній сфері, більшого пріоритету набуває впровадження або ж удосконалення екологічного менеджменту. Проведення екологічної політики на підприємстві є стратегічно важливим кроком, що сприятиме покращенню стану навколишнього середовища, раціональному використанню ресурсів та зменшенню витрат. Це є вигідним і для держави загалом, і для конкретного підприємства, незалежно від виду його діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років

Загальні проблеми, пов'язані із сучасним станом екологічного менеджменту та розвитком його окремих напрямів, були висвітлені у працях таких вчених, як О. Балацький, Т. Галушкіна, О. Барков, Є. Пашков, В. Пінко, О. Маслоковська, В. Бурков. Незважаючи на багаточисельні дослідження у цьому напрямі, питання ефективної реалізації екологічного менеджменту залишаються актуальними.

Результати дослідження

Згідно з міжнародними стандартами, система екологічного менеджменту є складовою загальної системи управління, що включає організаційну структуру, планування діяльності, розподіл відповідальності, практичне виконання, а також процедури, процеси і ресурси для розробки, впровадження, оцінки результатів і удосконалення екологічної політики. Отже, термін «екологічний менеджмент» можна також трактувати як екологічно безпечне управління сучасним виробництвом, за якого досягається оптимальне співвідношення між екологічними та економічними показниками.

Основними завданнями екологічного менеджменту є:

- налагодження виробничих процесів, що відповідають екологічним стандартам, з урахуванням відсутності забруднюючих речовин, ефективного використання ресурсів та низьких показників енергоємності;
- досягнення оптимальних еколого-економічних співвідношень, враховуючи мінімальну собівартість чи максимальний обсяг продукції за найменших збитків для навколишнього середовища;
- уникнення негативного впливу на природу під час виробництва, споживання чи утилізації продукції;
- перетворення екологічних обмежень на нові можливості для зростання виробничої діяльності, такі як утилізація відходів та впровадження маловідходних технологій;
- оновлення продукції відповідно до соціальної відповідальності перед споживачами;
- формування "зеленого" іміджу в очах громадськості, що включає вибір постачальників з урахуванням їхнього ставлення до навколишнього середовища та якості ресурсів, що постачаються;
- стимулювання природоохоронних ініціатив, що призводять до зниження витрат (зменшення споживання енергії, природних ресурсів, ліквідація відходів) та зростання доходів (за рахунок продажу поліпшених чи дорожчих "зелених" товарів та створення принципово нової продукції) [1, с. 35].

Екологічне управління є сучасним напрямком в управлінні комерційною діяльністю, що передбачає ефективну роботу у вдосконаленні методів та інструментів екологічного регулювання. Один з таких інструментів, який має застосовуватися в процесі екологічного регулювання і вимагає поліпшень, це екологічний паспорт підприємства (табл. 1) [2].

Таблиця 1- Напрями вдосконалення механізму екологічної паспортизації підприємств

Напрямок вдосконалення	Переваги
Екологічний паспорт підприємства має точно відображати вплив суб'єкта господарювання на навколишнє середовище. Це може допомогти в установленні диференційованих ставок екологічного збору для різних забруднювачів, залежно від їхнього рівня безпеки	<ul style="list-style-type: none"> • зменшення класу небезпеки за рахунок природоохоронних заходів і формування екологічно орієнтованих стратегій розвитку може сприяти виробництву екологічно чистого продукту, виходу на зарубіжні ринки, зменшенню впливу на довкілля, зокрема на території, де розташоване підприємство
Екологічний паспорт має включати ретроспективну та стратегічну інформацію щодо соціально відповідальної діяльності підприємства, планованих еколого-економічних та соціальних ефектів від природоохоронних заходів, а також наявність екологічного сертифіката	<ul style="list-style-type: none"> • покращення репутації підприємства (може бути досягнуто за допомогою інформування споживачів і інших зацікавлених сторін про наявність екологічного сертифіката) • детальна інформація полегшує ведення облікової, управлінської та маркетингової політики підприємства
Необхідно закріпити у правовому полі можливість громадськості отримувати доступ до інформації, представленій в екологічному паспорті підприємства	<ul style="list-style-type: none"> • реалізація підприємствами-забруднювачами природоохоронної діяльності не за залишковим принципом • ефективність екологічної політики та результативність управління екологічними аспектами життєвого циклу продукції
В правовому плані зобов'язати підприємства створювати інформаційну базу у вигляді екологосоціоекономічних показників	<ul style="list-style-type: none"> • детальніший інформаційний супровід діяльності суб'єкта господарювання, що полегшує ведення облікової, управлінської, маркетингової політики підприємства
Удосконалення правових і методичних основ розробки екологічних паспортів підприємств з урахуванням чинного екологічного законодавства і напрямів його адаптації до вимог міжнародних документів (угоди України з ЄС та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> • високий ступінь юридичної чистоти та відповідність стандартам • точні та зрозумілі вимоги до звітності

Джерело: складено за [2]

Для підвищення ефективності комерційної діяльності важливо застосовувати сучасні методи стратегічного управління. Варто визначити дієві стратегії для поведінки на ринку, ведення

переговорів з партнерами і посередниками, які дають можливість сформуванню взаємовигідних умов співпраці, збільшити надходження грошових коштів від реалізації шляхом задоволення потреб споживачів.

Крім того, керівникам підприємства слід переконатися, що їх персонал, який залучений до маркетингу, має повну інформацію щодо принципів та методів екологічної сертифікації за стандартом ISO 14024 та вимог екологічних критеріїв, на відповідність яким сертифіковано об'єкт екологічного маркування. Підвищення кваліфікації персоналу слід проводити шляхом системного навчання. Також важливо інформувати всіх посередників, які беруть участь у ланцюгах постачання "від виробника до споживача", про переваги екологічно сертифікованої продукції та важливість екологічного маркування [3].

Сьогодні суспільство все більше усвідомлює необхідність раціонального природокористування і охорони навколишнього середовища. Галузі економіки використовують природу як обов'язкову умову свого існування та розвитку [4]. Задача ефективної організації такого виду природокористування – раціональне використання природних ресурсів та мінімізація забруднення навколишнього природного середовища. Саме ефективний екологічний менеджмент здатний забезпечити оптимальне співвідношення між екологічними можливостями природи та економічними потребами суспільства.

Висновки

Отже, в умовах нестабільності та непередбачуваності, таких як війна та період постпандемії COVID-19, екологічний менеджмент стає важливим стратегічним інструментом для підприємств. Зосередження на екологічних аспектах діяльності, використання механізмів екологічної паспортизації та стратегізація допоможуть підприємствам не лише адаптуватися до нових умов, але й створити стійкі та ефективні бізнес-моделі. Успішне впровадження екологічного менеджменту дозволить знижувати негативний вплив на довкілля, підвищувати ефективність виробництва, залучати нових клієнтів через покращення іміджу та відповідати високим стандартам якості. Такий підхід не лише сприяє сталому розвитку підприємства, але й вносить свій вклад у покращення екологічної ситуації в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ремез Н.С., Дичко А.О., Гребенюк Т.В. Екологізація виробництва та зелені технології: навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 209 с.
2. Кривокульська Н. М., Богач Ю. А., Крисько Ж. Л. Стратегічне і екологічне управління як сучасні тренди управління комерційною діяльністю. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1575/1516>
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19?lang=ru>
4. Краєвська А. С., Мороз О.О., Грабовецький Б.Є. Рекреаційні ресурси санаторно-курортних підприємств: сутність та перспективи використання [Текст] : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2012. 186 с. ISBN 978-966-641-531-1.

Ярова Юлія Олегівна — студентка групи Л-20б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: julles_y@ukr.net

Краєвська Алла Станіславівна — кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет

Yarova Yulia — a student of the L-20b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: julles_y@ukr.net

Kraevska Alla — Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Logistics, and Management, Vinnytsia National Technical University